

УДК 343.98:343.98:343.1:347.963:343.98(477+100)
DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.2.24>

В. А. Чорний

аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Інституту економіки та права Класичного приватного університету
ORCID: 0009-0004-7166-6747

ЗАЛУЧЕННЯ ПРИВАТНОГО ДЕТЕКТИВА ДО ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАВОВА ПРАКТИКА

У статті здійснено комплексне дослідження можливостей та перспектив залучення приватних детективів до кримінального провадження в Україні. Вихідною точкою аналізу виступає принцип змагальності сторін, проголошений Кримінальним процесуальним кодексом України, який, однак, не забезпечує належного процесуального балансу між стороною обвинувачення та стороною захисту. Законодавство надає стороні захисту формальне право на збирання доказів, однак фактично позбавляє її ефективних інструментів, таких як проведення слідчих або негласних розшукових дій. У зв'язку з цим можливість встановлення істотних для справи обставин, у тому числі тих, що свідчать про невинуватість підозрюваного або пом'якшують його відповідальність, суттєво ускладнена.

На цьому тлі обґрунтовано потребу в залученні приватного детектива до процесу доказування як потенційного суб'єкта, здатного ефективно компенсувати обмеження, з якими стикається сторона захисту чи потерпілий. Детально проаналізовано, яким чином приватний детектив, володіючи професійними навичками, знаннями у сфері права та криміналістики, може забезпечити належну фіксацію, збереження та представлення доказів у рамках досудового розслідування або судового розгляду. Водночас, українське законодавство на сьогодні не врегульовує процесуальний статус приватного детектива, залишаючи його діяльність у невизначеному правовому полі, що, своєю чергою, спричиняє численні юридичні колізії та обмежує використання результатів його роботи в якості допустимих доказів.

Особлива увага приділена зарубіжному досвіду, зокрема практиці Великобританії та Бельгії, де приватна детективна діяльність не лише легалізована, а й інтегрована у процесуальну систему. У Великобританії приватні особи можуть виступати обвинувачами, а зібрані ними або приватними слідчими докази мають законну доказову силу у суді за умови дотримання принципу змагальності. У Бельгії приватні детективи наділені низкою процесуальних повноважень, включаючи право на проведення допитів, оглядів, спостереження, навіть обшуків – за умови дотримання чітко встановлених законодавчих обмежень. У статті запропоновано критичний аналіз відповідного бельгійського законодавства 2024 року та окреслено можливості його адаптації до українських реалій.

Узагальнення національного і зарубіжного досвіду дозволяє сформулювати авторське бачення концепції залучення приватного детектива до процесуальних відносин в Україні. Обґрунтовується необхідність внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших нормативно-правових актів з метою чіткого визначення процесуального статусу, повноважень, обов'язків і гарантій діяльності приватних детективів у кримінальному провадженні. Така реформа дозволить суттєво зміцнити принципи змагальності, рівності сторін та ефективного захисту прав учасників кримінального процесу.

Ключові слова: доказ, зарубіжний досвід, захист, змагальність сторін, кримінальне провадження, приватний детектив, процесуальні права, реформа КПК України.

Постановка проблеми. Останнім часом, в Україні, внаслідок дії низки об'єктивних факторів, спостерігається зростання злочинності, її інтелектуалізація, набуття організованих форм, застосування правопорушниками новітніх

досягнень науки та техніки, широке впровадження засобів конспірації та маскування слідів злочинів. Це, в свою чергу, призводить до перевантаження правоохоронних органів. В таких умовах, правоохоронці вимушені спрямовувати основні зусилля на розкриття, в першу чергу тяжких та особливо тяжких злочинів. Робота по провадженню щодо нетяжких злочинів та кримінальних проступків, або у справах приватного обвинувачення, які не мають великого суспільного резонансу, ведеться по остаточному принципу. Але, юридична кваліфікація не означає, що для потерпілих від злочинної діяльності, викриття осіб, що вчинили правопорушення не має значення. Наявні випадки, коли потерпілі в змозі самотійно, або із залученням відповідних фахівців, провести розслідування та передати справу на розгляд суду. Державна монополія на правоохоронну діяльність, позбавляє зацікавлених осіб такої можливості. Впровадження інституту приватних детективів, наділення їх відповідними правами та повноваженнями дозволить знизити гостроту проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання правового статусу та процесуальної ролі приватного детектива в кримінальному провадженні активно обговорюються у вітчизняній науковій спільноті. Серед провідних науковців, які досліджують правові засади приватної детективної (розшукової) діяльності, можна виділити О. І. Вінгловську, що досліджує юридичну визначеність повноважень приватних детективів і шляхи формалізації їх участі у кримінальному процесі та В. К. Гіжевського, який аналізує проблеми правового регулювання приватної детективної діяльності та пропонує шляхи її імплементації у вітчизняну правову систему, В. І. Литвиненка, О. Б. Северінову, С. О. Бичіна, Д. Г. Мулявку, Т. І. Пономарьову, К. Л. Бугайчука, В. Д. Поливанюка, Ю. Циганка – авторів праць, присвячених правовим аспектам організації й здійснення детективної діяльності. Ще, К. В. Калюгу – яка зробила вагомий внесок у дослідження правового регулювання недержавної (приватної) розшукової діяльності, особливо в контексті взаємо-

дії з органами досудового розслідування. У своїх роботах Калюга акцентує на кримінально-процесуальному статусі приватного детектива та необхідності деталізації законодавства у сфері фіксації зібраної ним інформації як доказів. Також важливі розробки належать А. Й. Французу, І. В. Левішку, С. В. Губареву, які розглядали питання конституційності, етики та технічного забезпечення діяльності детектива [1–5].

Водночас зарубіжний досвід (США, Велика Британія, Франція, Німеччина) залишається недостатньо дослідженим. У зарубіжних наукових працях (зокрема, R. Williams, J. Jackson) розглядається досвід розвинених демократій щодо участі приватних детективів у зборі доказів та реалізації принципу змагальності. Наголошується, що в умовах чіткої регламентації та належного державного контролю діяльність приватного детектива може бути ефективним інструментом захисту прав підозрюваних та обвинувачених. Проте, аналіз останніх законодавчих ініціатив у європейських країнах (2022–2025 років) майже не здійснювався, що обмежує можливості повноцінної імплементації ефективних моделей у правову систему України [6–8].

Таким чином, теоретична база щодо приватної детективної діяльності в Україні активно формується завдяки працям вітчизняних науковців, серед яких вирізняються дослідження Калюги К. В. Разом з тим, зберігається значна прогалина у порівняльно-правовому аналізі сучасних європейських і світових тенденцій у сфері недержавної розшукової діяльності.

Мета статті. Визначення проблематики кримінального процесуального законодавства України щодо збору доказів приватними особами. Висвітлення досвіду країн англосаксонської (на прикладі Великобританії) та континентальної (на прикладі Бельгії) систем права щодо залучення приватних детективів до здійснення розслідувань. Пошук шляхів імплементації окремих положень зарубіжного законодавства до вітчизняного.

Виклад основного матеріалу. Національним законодавством визначено, що збирання доказів здійснюється сторонами

кримінального провадження у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України). Сторона захисту, потерпілий користуються майже тими самими правами в частині збирання доказів, що і сторона обвинувачення, окрім проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином, сторона захисту, а в окремих випадках і потерпілий, на законодавчому рівні усунуті від можливості застосування найефективніших способів здобуття доказів, в першу чергу, таких як огляд, допит, обшук, негласне спостереження та деяких інших. Право ініціювати проведення слідчих дій, передбачене статтею 93 КПК України, аж ніяк не компенсує втрачені можливості здобуття доказів. До того ж, навіть і це право, майже ніколи не знаходить своєї практичної реалізації через надмірний бюрократизм, корупційні складові, саботаж з боку правоохоронців та інші чинники. Доказами в кримінальному провадженні можуть бути лише ті фактичні данні, які отримані в порядку, передбаченому КПК України. Докази отримані з порушенням порядку встановленому законодавством, можуть, у відповідності до ст. 86 КПК України бути визнані недопустимими.

З огляду на зазначене кримінальним процесуальним законодавством України суттєво обмежені права осіб, як зі сторони захисту, так і, в окремих випадках, зі сторони обвинувачення (потерпілий) у збиранні доказів, що прямо або опосередковано підтверджують наявність або відсутність обставин, які мають значення для кримінального провадження. Враховуючи, що забезпечення прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують або виключають кримінальну відповідальність, з використанням лише засобів захисту, передбачених КПК України, у відповідності до ст. 47 КПК України є обов'язком (а не правом) захисника, маємо констатувати, що його можливості, особливо у порівнянні з можливостями сторони обвинувачення, не дозволяють реалізувати задекларовані у ст. 22 КПК України принципи рівності і змагаль-

ності сторін [9]. Навіть, якщо захисником будуть виявлені (встановлені) докази, що свідчать про невинуватість підозрюваного чи обвинуваченого, в нього відсутні процесуальні інструменти щодо фіксації цих доказів, їх документального оформлення та збереження.

Викладене, певною мірою, буде справедливим і для представників іншої сторони, зокрема потерпілих. Зіткнувшись з неналежним проведенням розслідування з боку правоохоронних органів (з різних причин: корупція, саботаж, недбайливе виконання службових обов'язків, брак часу тощо), потерпілий фактично позбавлений права і можливості проведення розслідування самостійно або із залученням недержавних фахівців. Особливо актуально це для категорії справ приватного обвинувачення за нетяжкими злочинами, кримінальними проступками, або такими, що не мають великого суспільного резонансу, але їх вирішення є важливим для потерпілого.

Таким чином, кримінальне процесуальне законодавство України не забороняє сторонам кримінального провадження (стороні захисту та потерпілому) здійснювати пошук, збір, фіксацію та збереження доказів. З іншої сторони, захист та інші зацікавлені особи позбавлені будь-якого ефективного інструментарію в цьому напрямку. Окремо необхідно зазначити, що пошук доказів процес доволі тривалий, кропіткий, пов'язаний з певними труднощами, потребує специфічних знань, навичок та вмінь, іноді використання спеціальних засобів. Всі ці питання, поки що не знайшли своєї правової регламентації в національному законодавстві.

Громадянам необізнаним в тонкощах кримінального та кримінального процесуального законодавства, особливостях слідчої діяльності, доволі складно здійснювати заходи із встановлення, оформлення та зберігання доказів до моменту їх пред'явлення слідчому або суду. В таких випадках корисною буде допомога приватного детектива, який володіє професійними навичками здобуття необхідної інформації (відомостей) або інших доказів, що мають суттєве значення для справи. Приватний детектив, як правило, добре

обізнаний з особливостями функціонування правоохоронної та судової систем і розуміє, в яких випадках надані до суду докази можуть бути визнані недопустимими, і спираючись на свій досвід та професійні знання, не тільки встановлюватиме докази по справі, а й вживатиме заходів для їх належної фіксації, вилучення, збереження і використання в досудовому розслідуванні чи під час судового розгляду.

Зазначимо, що особливості вітчизняного законодавства суттєво обмежують можливості приватних осіб у здійсненні заходів, направлених на пошук доказів. Проведення будь-яких негласних заходів приватними особами, недержавними установами чи організаціями взагалі суворо заборонено.

У сфері гласних заходів отримання інформації варто зазначити, що чинне законодавство України не містить прямої заборони на їх здійснення, однак і не передбачає чіткої регламентації відповідної діяльності. У практичній діяльності це породжує низку правових колізій. Не врегульованими залишаються питання щодо алгоритму дій приватного детектива у разі виявлення предметів чи документів, які можуть мати істотне значення для кримінального провадження (наприклад, особисті речі зі слідами злочину, записки з погрозами, недопалки зі слідами ДНК тощо). Чинне законодавство не визначає, чи має приватний детектив, або будь-яка інша особа, право вилучати такі об'єкти, здійснювати їх огляд або повинен забезпечити їх збереження до прибуття уповноважених органів. Ще більші ускладнення виникають, якщо вказані об'єкти було виявлено в місці, що є публічно недоступним, хоча сам детектив перебував там на законних підставах. Таким чином, у сучасному правовому полі існує істотна прогалина щодо процесуального статусу приватних детективів у контексті збору доказової інформації. Це, у свою чергу, значно обмежує їхню здатність до ефективного та законного здійснення діяльності, спрямованої на захист інтересів клієнтів у межах правового поля.

В сучасних реаліях, сторона захисту вимушена спрямовувати свою діяльність не стільки на здобуття доказів невинувачу-

вості особі, скільки на пошук прогалин, неузгодженостей та невідповідностей в процесуальній діяльності правоохоронних органів, з метою визнання зібраних доказів недопустимими. З точки зору належного дотримання прав і свобод підозрюваного, такий підхід можна вважати допустимим. Але, здобути докази невинуватості особи, або такі що пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність у такий спосіб неможливо.

Стороні захисту доводиться не лише встановлювати факти порушень процесуального законодавства, а і доводити їх істотний вплив на права і свободи громадянина. Останніми роками судові органи, за недоведеності суттєвих наслідків в додержанні прав і свобод підозрюваного чи обвинуваченого, залишають без уваги факти дрібних порушень процесуальних норм з боку сторони обвинувачення, посилаючись на ст. 87 КПК України. Ключового значення в цьому питанні набуває не наявність факту порушення КПК України стороною обвинувачення, а вплив цього порушення на гарантовані права і свободи людини і громадянина [10].

Протилежна картина спостерігається у зарубіжному законодавстві. Приватна детективна (розшукова) діяльність легалізована майже у всіх європейських країнах та країнах пострадянського простору. Заслугує уваги аналіз правової регламентації приватної детективної (розшукової) діяльності в країнах Центральної Європи, які у більшості відносяться до континентальної правової сім'ї та Великобританії яка є засновником англосаксонської правової системи.

У Великобританії відсутня монополія державних органів на здійснення кримінального переслідування. У якості обвинувача може виступити будь-який громадянин або юридична особа. Обвинувач має право збирати докази на свій розсуд та надавати їх на розгляд суду. Шляхи та способи отримання доказів майже не цікавлять англійське правосуддя. Звісно існує низка формальних процедур, які повинні бути дотримані, не допускається порушення прав і свобод громадян тощо, а у справах щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, участь державних пра-

воохоронних органів обов'язкова. Але, вирішальне значення має інформативність фактів та їх оцінка відповідно до внутрішніх переконань уповноваженими особами. Потерпілий, постраждалий або інші особи, можуть здійснювати дізнання (збирати докази) та судове провадження особисто, шляхом залучення приватного детектива або звернутись до державних правоохоронних органів [11]. В той же час, зібрані відомості можуть бути визнані доказами в суді, при дотриманні визначених законодавством вимог та після їх перевірки на засадах змагальності. При цьому, ким зібрані докази, державними правоохоронними органами або приватними детективами, значення не має.

У Великобританії, приватні детективи надають клієнтам широкий спектр послуг. Їх перелік наведено на офіційному сайті Асоціації британських слідчих (Association of British Investigators) [12]. У Великобританії приватні детективи, на цілком законних засадах, можуть здійснювати зовнішнє спостереження, в т.ч. і приховане [13], використовувати в своїй діяльності широкий спектр технічних засобів (фото-, відеоапаратуру, GPS-трекери, оптичні прилади тощо), мають доступ до криміналістичної лабораторії лондонської поліції та центральної поліцейської комп'ютерної системи [14]. Приватні детективи Великобританії фактично можуть самостійно проводити кримінальні розслідування, затримувати злочинців і передавати матеріали до суду [15]. Таким чином, у справах приватного обвинувачення, в малозначних справах, що не мають великої суспільної небезпеки та в деяких інших, здійснення розслідування приватним детективом може бути більше швидким та ефективним, ніж розслідування державними правоохоронними органами.

Згідно з ст. 80 Закону, що регулює приватні розслідування від 18.05.2024 року Королівства Бельгія (романо-германська або континентальна система права) приватний детектив не може здійснювати будь-яких дій, крім тих, що мають право вчиняти будь-які інші особи, а також тих, що прямо передбачені цим законом. Приватному детективу заборонено проводити дії, що порушують права та свободи особи,

закріплені у Конституції Бельгії. Приватний детектив в рамках здійснюваних ним заходів, застосованих засобів та професійних навичок, обирає ті, що є найбільш адекватними та доречними, не допускаючи при цьому надмірної упередженості по відношенню до приватного життя осіб – об'єктів детективної діяльності та не виходячи за межі бажаного результату розслідування узгодженого з клієнтом. Водночас, у відповідності до ст. 82 вказаного Закону, при певних умовах, головною з яких є згода об'єктів детективної діяльності або інших уповноважених осіб, приватним детективам дозволено заходити та перебувати в публічно недоступних (приватних) місцях, а згідно ст.ст. 83–84, 87–88, 90, 92 – проводити допити та спостереження із застосуванням засобів аудіо- відеозапису, оптичних приладів (в публічно доступних місцях). Статтями 94–95 Закону, що розглядається регламентовано проведення приватних обшуків з метою виявлення та отримання зразків або інших слідів події, їх аналізу (за виключенням біометричних та генетичних), очних ставок та відтворення подій [16]. Таким чином, бельгійські приватні детективи наділені широким спектром прав, який наближається до прав, якими користуються офіційні правоохоронні органи. Застосування перелічених заходів можливо при виконанні цілої низки умов та дотриманні встановлених законодавством обмежень, направлених, в першу чергу на недопустимість порушення ґарантованих прав і свобод людини і громадянина. Найголовніше, що законодавством Бельгії передбачено, що отримані в ході проведення приватної детективної діяльності матеріали, в т.ч. і ті, що одержані внаслідок проведення приватного обшуку чи допиту, чи інших заходів, можуть бути надані судді, який, у відповідності до ст. 101 Закону, що регулює приватні розслідування від 18.05.2024 року Королівства Бельгія, приймає рішення про їх доказову силу. Основним критерієм при прийнятті цього рішення буде висновок чи отримані вказані матеріали у відповідності до закону.

На нашу думку Закон, що регулює приватні розслідування від 18.05.2024 року Королівства Бельгія, містить багато корис-

них положень, що має сенс ретельно вивчити та проаналізувати з метою визначення можливості імплементації у національне законодавство, що регламентуватиме приватну детективну (розшукову) діяльність.

Таким чином, законодавство Великобританії та Бельгії не передбачає державної монополії у здійсненні розслідувань, в т.ч. і кримінальних злочинів. У справах щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, участь державних правоохоронних органів обов'язкова, але ця обов'язковість зовсім не виключає можливості залучення приватних детективів, які в свою чергу наділені широкими правами та повноваженнями. Проведення паралельного розслідування приватними сищиками, з одного боку мотивує офіційні правоохоронні органи до більш сумлінного виконання своїх обов'язків та усуває корупційні ризики, з іншого доповнює офіційні розслідування додатковими фактами, які з тих чи інших причин могли залишитись поза увагою поліцейських, що так само справедливо для нашої країни. І дієвим важелем у здійсненні приватної детективної діяльності, буде саме відсутність монополії державного контролю

В Україні, не зважаючи на неодноразові спроби, так і не прийнято Закон «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Права надані адвокатам та деяким іншим учасникам кримінальних проваджень не забезпечують належним чином виконання завдань кримінального процесуального законодавства, передбачених ст. 2 КПК України. Запропоновані законопроекти відрізнялись недосконалістю, нечіткістю формулювань та низкою інших недоліків і потребували (і потребують) значного удосконалення. Існування державної монополії на проведення розслідувань, в наш час, не тільки не сприяє, а навпаки заважає, здійсненню ефективного захисту прав і законних інтересів, як фізичних, так і юридичних осіб. І це стосується не лише кримінальних розслідувань. Діяльність приватних детективів була б корисною в цивільній та господарській сферах (шлюбно-сімейних відносинах, розслідуванні страхових випадків, розшуку осіб з якими втрачено зв'язок тощо).

Станом на сьогодні, права приватних осіб у зборі доказів, як у кримінальному провадженні, так і в інших справах (цивільних, господарських тощо) істотно звужені, що на сучасному етапі розвитку суспільства є суттєвим недоліком правової системи України. Національні суди не враховують докази, отримані приватними особами, через відсутність процесуального статусу останніх, порядку отримання ними доказів та їх оформлення. З метою приведення законодавства України у відповідність до законодавства розвинених країн, надання особам додаткових можливостей для захисту їх прав та законних інтересів, загального підвищення ефективності кримінального процесу, необхідно активізувати роботу із розробки та прийняття відповідного Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

Висновки та перспективи подальших розробок. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що попри декларовану змагальність сторін кримінального провадження, вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство не забезпечує реальної рівності сторін у сфері збору доказів. Особливо це стосується сторони захисту та потерпілого, які суттєво обмежені у своїх можливостях ініціювати та здійснювати дії, що мають доказове значення, через відсутність відповідного процесуального інструментарію та заборону на проведення слідчих і негласних розшукових дій.

У результаті цього сторони захисту змушені зосереджуватись не на встановленні істини (фактичних даних), а на пошуку порушень з боку органів досудового розслідування з метою визнання здобутих доказів недопустимими, що викривляє саму суть змагального процесу.

Аналіз зарубіжного досвіду, зокрема практики Великобританії та Королівства Бельгія, засвідчує наявність ефективних підходів до регламентації діяльності приватних детективів, які можуть бути залучені до збору доказів та сприяння захисту прав і законних інтересів сторін у кримінальному процесі. Ці підходи засвідчують, що за умови дотримання прав і свобод громадян, приватна детективна діяльність

може не лише ефективно доповнювати державні механізми правозастосування, а й підвищувати рівень справедливості в кримінальному судочинстві.

Таким чином, існує нагальна потреба у вдосконаленні українського законодавства шляхом: чіткої регламентації процесуального статусу приватного детектива; визначення прав і обов'язків осіб, які здійснюють пошук і фіксацію доказів; встановлення процедур перевірки та визнання таких доказів допустимими в суді; впровадження механізмів громадського контролю та запобіжників з метою недопущення порушення прав і свобод людини під час такої діяльності.

Перспективними вважаємо наступні напрями подальших наукових розробок: удосконалення законодавчого регулювання діяльності приватних детективів в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду, зокрема шляхом розробки чітких критеріїв допустимості доказів, здобутих ними, а також процедур правової легалізації такої інформації в кримінальному процесі; розробка механізмів процесуального контролю за діяльністю приватних осіб, які беруть участь у зборі доказової інформації, з метою недопущення порушень прав людини та забезпечення справедливості судового розгляду; аналіз правових гарантій забезпечення змагальності сторін у досудовому розслідуванні та розробка дієвих правових моделей, що забезпечать реальний баланс можливостей сторони обвинувачення і сторони захисту у збиранні доказів; дослідження меж дозволеної взаємодії приватного детектива із стороною захисту або потерпілим, а також проблем взаємодії із органами досудового розслідування, адвокатами, судами; запровадження пілотних правозастосовних моделей на регіональному рівні для вивчення ефективності залучення приватного детектива в процесуальні правовідносини в межах кримінального провадження; міждисциплінарні дослідження з кримінального процесу, криміналістики, прав людини та порівняльного правознавства з метою формування науково обґрунтованої моделі інтеграції приватної детективної діяльності в національну систему правосуддя.

Зазначені напрями становлять важливу теоретико-практичну основу для майбутніх реформ, спрямованих на посилення правового захисту учасників кримінального процесу та модернізацію кримінального судочинства в Україні відповідно до європейських стандартів.

Список використаної літератури:

1. Гіжевський В., Коновалов О. Легалізація приватної діяльності в Україні: проблемні питання. *Legal Bulletin*. 2020. Р. 115–119. URL : <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/297>
2. Калюга К. В. Гарантування основоположних прав і свобод, законних інтересів та потреб людини при здійсненні детективної діяльності. Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. / Київський НДІ судових експертиз ; редкол.: О. Г. Рувін (голов. ред.), Н. В. Нестор (заст. голов. ред.) та ін. Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. Вип. 69. 783 с.
3. Калюга К. В. Щодо додержання (гарантування) основоположних прав і свобод, законних інтересів та потреб людини при здійсненні детективної діяльності. Науково-виробничий журнал «Держава та регіони» серія : Право (2024. № 2). Київ : Класич. приват. ун-т, N N 1. С. 68–73.
4. Калюга К. В. Щодо сучасного стану детективної діяльності в Україні (обґрунтування можливості та доцільності детективної діяльності в Україні). *Криміналістика і судова експертиза* : міжвідом. наук.-метод. зб. / Київський НДІ Судових експертиз; редкол.: Д. В. Журавльов (голов. ред.) та ін. Київ, 2022. вип. 67. С. 236–249.
5. Француз А. І., Левішко І. В. Приватна детективна діяльність в Україні в контексті забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина. Правничий вісник Університету «КРОК». 2018. № 33. С. 149–154. URL : <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/krok-university-law-journal/article/view/177>
6. Jackson J. Policing, procedural justice and prevention. *Academia*. URL : https://www.academia.edu/34251376/Policing_procedural_justice_and_prevention?utm_source=chatgpt.com
7. Jackson J. Trust and Confidence in the Police: A Conceptual Review. *Academia*. URL : https://www.academia.edu/351691/Trust_and_Confidence_in_the_Police_A_Conceptual_Review?utm_source=chatgpt.com

8. Williams R. The Management of Crime Scene Examination in Relation to the Investigation of Burglary and Vehicle Crime. *Durham University*. URL : https://durham-repository.worktribe.com/output/1634328/the-management-of-crime-scene-examination-in-relation-to-the-investigation-of-burglary-and-vehicle-crime?utm_source=chatgpt.com
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Рада. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
10. Ісаєнко Є. Зміна підходів Верховного Суду до оцінки доказів на предмет їх допустимості. *Юридична газета online*. 2024. № 5–6. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/zmina-pidhodiv-verhovnogo-sududo-ocinki-dokaziv-na-predmet-yih-dopustimosti.html>
11. Law. Extra safeguards on Post Office-style private prosecutions to be drawn up. *Financial Times*. https://www.ft.com/content/a637fff0-8b23-4b1b-a5ae-0117bc884333?utm_source=chatgpt.com
12. Professional investigations. *Association of British Investigators*. URL : <https://www.theabi.org.uk/professional-investigations>
13. UK's Leading Private Investigator. *Principal Investigations Logo*. URL : https://www.principalinvestigations.co.uk/?utm_source=chatgpt.com
14. Вінгловська О. І. Шляхи імплементації кращого зарубіжного досвіду у сфері регулювання діяльності інституту приватних детективів. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2023. № 10. URL : https://reicst.com.ua/pmtl/issue/view/issue_10_2023
15. Кузнецов В. Зарубіжний досвід здійснення приватної детективної діяльності. *Резонанс*. URL : <https://resonance.ua/zarubizhniy-dosvid-zdiysnennya-privat/>
16. Loi réglementant la recherche privée. *Justice. Service public fédéral*. URL : https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article.pl?language=fr&sum_date=2024-12-06&lg_txt=f&p_d_search=2024-12-06&s_editie=&numac_search=2024011000&caller=&2024011000=&view_numac=2024011000dx2024011000nx2024011000fx2024011000fr

Chorniy V. Involving a private detective in procedural relations: theoretical justification, foreign experience, and Ukrainian legal practice

The article presents a comprehensive study of the possibilities and prospects of involving private detectives in criminal proceedings in Ukraine. The starting point of the analysis is the principle of adversarial proceedings enshrined in the Criminal Procedure Code of Ukraine, which, however, fails to ensure an appropriate procedural balance between the prosecution and the defense. While the legislation formally grants the defense the right to collect evidence, it effectively deprives it of essential tools such as conducting investigative or covert investigative actions. Consequently, the ability to establish facts crucial to the case – including those indicating the suspect's innocence or mitigating their responsibility – is significantly hindered.

Against this background, the article substantiates the necessity of involving private detectives in the evidentiary process as potential actors capable of effectively compensating for the limitations faced by the defense or the victim. The article analyzes in detail how private detectives, equipped with professional skills and knowledge in the fields of law and forensic science, can ensure proper collection, preservation, and presentation of evidence during pre-trial investigation or court proceedings. At the same time, Ukrainian legislation currently does not regulate the procedural status of private detectives, leaving their activities in a legally ambiguous area, which leads to numerous legal conflicts and limits the admissibility of the evidence they obtain.

Special attention is given to foreign experience, particularly the practices of the United Kingdom and Belgium, where private detective activity is not only legalized but also integrated into the procedural system. In the United Kingdom, private individuals may act as prosecutors, and evidence gathered by them or private investigators has legal evidentiary value in court, provided the principle of adversarial proceedings is respected. In Belgium, private detectives are granted a number of procedural powers, including the right to conduct interviews, inspections, surveillance, and even searches – provided that clearly defined legislative restrictions are observed. The article offers a critical analysis of the relevant Belgian legislation as of 2024 and outlines the possibilities for its adaptation to the Ukrainian legal context.

The generalization of domestic and foreign experience enables the author to propose a personal vision of the concept of involving private detectives in procedural relations in Ukraine. The article substantiates the need for amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and other regulatory legal acts to clearly define the procedural status, powers, responsibilities, and guarantees of private detective activities within criminal proceedings. Such reform would significantly strengthen the principles of adversarial proceedings, equality of parties, and effective protection of the rights of participants in the criminal process.

Key words: *evidence, foreign experience, defense, adversarial proceedings, criminal procedure, private detective, procedural rights, CPC of Ukraine reform.*